

การบังคับใช้กฎหมายในคดีอาญา ศึกษากรณีการใช้อำนาจในการ
สอบสวนและการดำเนินคดีของพนักงานสอบสวน
Law Enforcement in Criminal Case Study:
Use of Investigative Powers and Prosecution of Officials

ศักดิ์มงคล เอื้อคณิต⁴⁹

ปัทมวิษ ทัพภวิมล⁵⁰

Received 27 May 2024; Revised 16 October 2024; Accepted 26 November 2024

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาแนวความคิด ทฤษฎีถึงความเป็นมาและสภาพปัญหาเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายในคดีอาญา ศึกษากรณีการใช้อำนาจในการสอบสวนและการดำเนินคดีของเจ้าพนักงาน (2) ศึกษาเปรียบเทียบเรื่องการบังคับใช้กฎหมายในคดีอาญากับสหรัฐอเมริกา สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และสาธารณรัฐฝรั่งเศส ศึกษากรณีการใช้อำนาจในการสอบสวนและการดำเนินคดีของเจ้าพนักงาน (3) ศึกษาวิเคราะห์การบังคับใช้กฎหมายในคดีอาญา ศึกษากรณีการใช้อำนาจในการสอบสวนและการดำเนินคดีของเจ้าพนักงานตามกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ (4) ศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นการวิจัยทางกฎหมายโดยการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการวิจัยเอกสารเอกสารกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายในคดีอาญา ศึกษา

⁴⁹ Sakmongkol Euarkanit

สถานีตำรวจภูธรปาย, Pai Police Station

E-mail: Somser1123@gmail.com

⁵⁰ Assistant Professor Dr. Punnawit Tuppawimol

สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

School of Law, Sukhothai Thammathirat Open University

กรณีการใช้อำนาจในการสอบสวนและการดำเนินคดีของเจ้าพนักงาน ตามบทบัญญัติ แห่งกฎหมาย กฎ ระเบียบ ตำรา บทความทางวิชาการ งานวิจัย คำพิพากษาของศาล และกฎหมายต่างประเทศ โดยผู้วิจัยทำการสังเคราะห์และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ จากเนื้อหาที่ได้จากการวิจัยเอกสารและการทบทวนวรรณกรรม เพื่อนำมาเป็นแนวทาง ในการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ผลการศึกษาพบว่า (1) ตามแนวความคิด ทฤษฎีถึงความเป็นมาปัญหา เกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายในคดีอาญา กรณีการใช้อำนาจในการสอบสวนและการ ดำเนินคดีของเจ้าพนักงาน (2) เป็นบทบัญญัติกฎหมายและเปรียบเทียบเรื่องการบังคับ ใช้กฎหมายในคดีอาญา กรณีการใช้อำนาจในการสอบสวนและการดำเนินคดีของเจ้า พนักงาน (3) การวิเคราะห์การบังคับใช้กฎหมายในคดีอาญา กรณีการใช้อำนาจในการ สอบสวนและการดำเนินคดีของเจ้าพนักงานตามกฎหมายไทยและกฎหมาย ต่างประเทศ พบว่าตามกฎหมายของประเทศไทยกำหนดเขตอำนาจการสอบสวนไว้ อย่างจำกัด แต่ในกฎหมายต่างประเทศได้กำหนดเขตอำนาจการสอบสวนไว้อย่าง กว้างขวาง (4) สมควรแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ทราบถึงแนวทางการ แก้ไขที่เหมาะสม และเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขประมวลกฎหมายวิธี พิจารณาความอาญาในเรื่องการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานในการสอบสวนในเขตพื้นที่ ต่าง ๆ ให้เป็นไปได้อย่างกว้างขวางเพื่อให้การดำเนินคดีเป็นไปได้อย่างรวดเร็วทั้งนี้เพื่อ ป้องกันไม่ให้เกิดถึงสิทธิเสรีภาพของประชาชนที่ตกเป็นผู้เสียหาย ผู้ถูกกล่าวหา และพยานในคดีอาญา

คำสำคัญ: การใช้อำนาจ, การสอบสวน, การดำเนินคดี

Abstract

This independent research study aims to (1) Study the concepts, theories, and background of problems related to the enforcement of criminal law (2) Compare the enforcement of criminal law in Thailand with the United States, the Federal Republic of Germany, and the French Republic. (3) To analyze the enforcement of criminal laws, examining cases of abuse of power in investigation and prosecution by officials under Thai law and foreign laws, and (4) Study and propose recommendations for improving and amending the Criminal Procedure Code.

This independent research constitutes a legal study employing qualitative research methodology. It involves document analysis of legal documents related to the enforcement of laws in criminal cases, examining cases of abuse of power in investigation and prosecution by officials according to legal provisions, statutes, regulations, textbooks, academic articles, research works, court judgments, and foreign laws. The researcher synthesizes and analyzes from the content obtained through document research, aiming to provide guidance for further amendments and improvements to Criminal Procedural Laws.

The study findings revealed that (1) According to the theoretical framework regarding the origins of issues related to the enforcement of laws in criminal cases and cases of abuse of power in investigation and prosecution by officials, (2) There are legal provisions and comparisons concerning the enforcement of laws in criminal cases and cases of abuse of power in investigation and prosecution by officials, (3) Analysis of the

enforcement of laws in criminal cases and cases of abuse of power in investigation and prosecution by officials under Thai law and foreign laws indicate that Thai law imposes limited boundaries on the scope of investigative powers, whereas foreign laws allow for a wider scope of investigative powers, (4) It is advisable to make additional amendments to relevant laws to provide guidance for appropriate solutions and recommendations for further improvements to the criminal procedural laws regarding the exercise of powers by officials in investigation across various jurisdictions to ensure expedited legal proceedings and safeguard the rights and freedoms of victims, suspects, and witnesses in criminal cases.

Keywords: exercise of power , investigation , a prosecution

1. บทนำ

การสอบสวนในคดีอาญานั้น แยกออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ การสอบสวนในคดีความผิดอาญาแผ่นดินซึ่งเป็นความผิดที่กระทบต่อความสงบสุขของสังคมโดยรวม เช่น ความผิดฐานลักทรัพย์ หรือฉ้อโกงประชาชน พนักงานสอบสวนสามารถทำการสอบสวนได้ ตั้งแต่เมื่อทราบว่ามีอาการกระทำความผิดดังกล่าวเกิดขึ้นโดยต้องมีการร้องทุกข์ ซึ่งคดีอาญาแผ่นดินจะมีคำร้องทุกข์หรือกล่าวโทษอย่างไรอย่างหนึ่งแต่หากเป็นคดีความผิดต่อส่วนตัวหรือความผิดอันยอมความได้ เช่น ความผิดฐานยกยอกทรัพย์ หรือทำให้เสียทรัพย์แล้ว พนักงานสอบสวนจะทำการสอบสวนได้ก็ต่อเมื่อมีคำร้องทุกข์จากผู้เสียหายตามกฎหมายเสียก่อน⁵¹

โดยที่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยในปัจจุบันใช้ระบบกล่าวหา อีกทั้งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้บัญญัติให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญาไว้ โดยให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าผู้ต้องหากระทำความผิด⁵²

ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องทำการพิสูจน์ข้อเท็จจริงให้ปราศจากข้อสงสัยว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยกระทำความผิดอาญาจริงตามที่ถูกกล่าวหา ทั้งนี้เนื่องจากผลของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาอาจทำให้ผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดนั้นถูกลงโทษจำคุกหรือประหารชีวิต ซึ่งเป็นการกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาอย่างร้ายแรง การสอบสวนซึ่งกระทำโดยพนักงานสอบสวนในเบื้องต้นจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการรวบรวมพยานหลักฐานทั้งปวงและกลั่นกรองข้อเท็จจริงอย่างรอบคอบเพื่อพิจารณาว่าข้อกล่าวหาอันมีมูลหรือไม่เพียงใด ก่อนเสนอพนักงานอัยการยื่นฟ้องผู้ถูกกล่าวหาต่อศาลเพื่อพิจารณาคดีต่อไป

ทั้งนี้ ควรกำหนดกฎหมายให้อำนาจแก่พนักงานสอบสวนและวิธีการสอบสวนหาข้อเท็จจริงต่าง ๆ ให้ถือเป็นขั้นตอนปฏิบัติที่ชอบด้วยกฎหมายไว้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้นอีก

⁵¹ ศรันยา สิม่า, “การสอบสวนในคดีอาญา. ร้อยเรื่องเมืองไทย,” หอสมุดรัฐสภา, สืบค้นเมื่อ 29 พฤษภาคม 2566, <https://library.parliament.go.th/th/radioscript-rr2564-jan2>.

⁵² ปกป้อง ศรีสนิท, “สิทธิของปวงชนชาวไทยตามรัฐธรรมนูญ: หลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์,” The 101.world, สืบค้นเมื่อ 29 พฤษภาคม 2566, <https://www.the101.world/presumption-of-innocence/>.

ทั้งพบว่ายังมีปัญหาในการใช้อำนาจในการสอบสวนของเจ้าพนักงานอยู่หลายประการ ดังนี้

ประการแรก ปัญหาอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายของพนักงานสอบสวน ซึ่งยังมีช่องว่างระหว่างการใช้อำนาจสอบสวนพื้นที่ที่เกิดการกระทำผิดหลายพื้นที่ต่างกัน หากเกิดเหตุการณ์ดังกล่าวแล้ว ทำให้กระทบถึงสิทธิเสรีภาพของประชาชนรวมถึงส่งผลกระทบต่อผู้เสียหาย ผู้ถูกกล่าวหา และพยานในคดีอาญา ทั้งนี้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 17 กำหนดแต่เพียงผู้มีอำนาจที่จะทำการสอบสวนได้ ซึ่งพนักงานสอบสวนคดีอาญาที่ชอบด้วยกฎหมายจะต้องประกอบด้วย

- 1) ได้กระทำโดยเจ้าพนักงานที่กฎหมายกำหนดให้เป็นพนักงานสอบสวน
- 2) ได้กระทำโดยความผิดอาญานั้นอยู่ในเขตอำนาจ
- 3) วิธีการที่นำไปถูกต้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

กล่าวได้ว่าพนักงานสอบสวน หมายความว่าถึง เจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้มีอำนาจและหน้าที่ทำการสอบสวน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กำหนดให้ผู้เป็นพนักงานสอบสวนมี 2 ประเภท คือ

1) ในกรณีความผิดเกิดในราชอาณาจักร คือ เจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือ พนักงานฝ่ายปกครองตามมาตรา 18

2) ในกรณีความผิดเกิดนอกราชอาณาจักรตามมาตรา 20 คือ

(1) อัยการสูงสุด หรือผู้รักษาการแทน หรือ

(2) พนักงานอัยการ กรณีอัยการสูงสุดเป็นผู้มอบหมายหน้าที่ให้เป็นผู้รับผิดชอบทำการสอบสวนแทน

ประการที่สอง คือ ปัญหาเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาในคดีอาญา กรณีขอเขตการพิจารณา การใช้กำลังจับเกินขอบเขตหรือความเหมาะสม เป็นการพิจารณาจากพฤติการณ์ของผู้ถูกจับเป็นสำคัญ หากไม่มีพฤติการณ์หลบหนีหรือขัดขวางการจับกุมเสียแล้วเจ้าพนักงานตำรวจจึงไม่สามารถใช้กำลังในการจับได้เลย เพราะไม่มีกฎหมายให้อำนาจไว้ และการใช้กำลังในกรณีเช่นนี้ย่อมเป็นการใช้กำลังเกินความเหมาะสมอย่างแน่นอน

ประการที่สาม คือ ปัญหาการให้อำนาจของเจ้าพนักงานสอบสวนในการรวบรวมพยานหลักฐาน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 วางหลักไว้ว่าให้พนักงานสอบสวนรวบรวมหลักฐานทุกชนิดเท่าที่สามารถจะทำได้ เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหาเพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา จึงทำให้เกิดการนำชี้ที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพในปัจจุบันนั้น มีลักษณะเป็นการจัดให้ผู้ต้องหาแสดงท่าทางการกระทำความผิด โดยมีสื่อมวลชนเป็นผู้เสนอข่าวเผยแพร่ต่อสาธารณชน โดยพนักงานสอบสวนมองว่าเป็นการกระทำที่เพิ่มน้ำหนักให้กับคำรับสารภาพของผู้ต้องหา

โดยในการสอบสวนพนักงานสอบสวนจะต้องดำเนินการสอบสวนตามขั้นตอนและวิธีการที่กฎหมายกำหนด มิฉะนั้นการสอบสวนจะไม่ชอบด้วยกฎหมายส่งผลให้การฟ้องคดีและการพิจารณาคดีในชั้นศาลเสียไปได้ เนื่องจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากำหนดห้ามไม่ให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีต่อศาลโดยไม่ได้มีการสอบสวนในความผิดนั้นก่อน⁵³ การสอบสวนที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายจึงมีผลเท่ากับว่าไม่เคยมีการสอบสวน ทำให้พนักงานอัยการไม่มีอำนาจยื่นฟ้องคดี และหากคดีขึ้นสู่การพิจารณาคดีของศาลแล้วศาลต้องมีคำพิพากษายกฟ้อง

ทั้งนี้ เพื่อการบังคับใช้กฎหมายให้เป็นประโยชน์เพื่อสร้างความเป็นธรรมในสังคม และเพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และเป็นการปรับปรุงกฎหมายในเรื่องดังกล่าวให้มีประสิทธิภาพ มีความทันสมัยสอดคล้องกับสภาพสังคมไทยในปัจจุบันและที่สำคัญที่สุด เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนทุกคนโดยยึดหลักความเสมอภาคและให้ความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่ายตามหลักนิติธรรม เคารพในหลักสิทธิมนุษยชนและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยมุ่งเน้นการปฏิบัติตามหลักปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนที่มีความจำเป็นอย่างที่ว่าสิทธิมนุษยชนควรได้รับความคุ้มครอง โดยหลักบังคับของกฎหมายไม่ประสงค์ให้คนตกอยู่ในบังคับที่เป็นการขัดขืน

⁵³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 120 บัญญัติว่า “ห้ามมิให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีต่อศาล โดยมิได้มีการสอบสวนในความผิดนั้นก่อน”.

และการกดขี่ โดยปฏิญญาสากลกำหนดว่าด้วยสิทธิมนุษยชนนี้เป็นมาตรฐานร่วมกันแห่งความสำเร็จสำหรับประชาชนทั้งมวลและประชาชาติทั้งหลาย เพื่อจุดมุ่งหมายที่ว่าปัจเจกบุคคลทุกคนและทุกส่วนของสังคม โดยการคำนึงถึงปฏิญญานี้เป็นเงื่อนไขจะมุ่งมั่นส่งเสริมการเคารพสิทธิและอิสรภาพเหล่านี้ ด้วยการสอนและการศึกษาและให้มีการยอมรับและยึดถือโดยสากลอย่างมีประสิทธิภาพด้วยมาตรการอันก้าวหน้าในประเทศและระหว่างประเทศทั้งในบรรดาประชาชนของรัฐสมาชิกด้วยตนเอง และในบรรดาประชาชนของดินแดนที่อยู่ใต้เขตอำนาจแห่งรัฐนั้น⁵⁴

2. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการใช้อำนาจในการสอบสวนและการดำเนินคดีอาญาของเจ้าพนักงาน

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพ

ในปัจจุบันคำว่า “สิทธิ” (Right) และคำว่า “เสรีภาพ” (Liberty) มักจะนำมาใช้กล่าวรวมกันไปว่า “สิทธิเสรีภาพ” เช่น เรียกบรรดาสิทธิและเสรีภาพที่มนุษย์แต่ละคนพึงจะมีในฐานะที่เกิดมาเป็นมนุษย์รวม ๆ กันไปว่า “สิทธิมนุษยชน” (Human Right) หรือในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี เรียกบรรดาสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญบัญญัติรับรองให้แก่บุคคลในรัฐรวม ๆ กันว่า “สิทธิขั้นพื้นฐาน” (Basic Right) ซึ่งสิทธิดังกล่าวนี้มิใช่สิทธิโดยแท้ แต่เป็นสิทธิในเสรีภาพ (Right of Liberty) กล่าวคือ เป็นอำนาจตามกฎหมายในอันที่จะกระทำการต่าง ๆ โดยปราศจากการรบกวนขัดขวางของรัฐ ดังนั้น รัฐธรรมนูญของรัฐเสรีประชาธิปไตยต่าง ๆ มักจะบัญญัติรับรองเสรีภาพหรือสิทธิในเสรีภาพเสียเป็นส่วนใหญ่ สิทธิโดยแท้ที่พอจะมีรับรองอยู่บ้าง ได้แก่ สิทธิในชีวิตและร่างกาย กรรมสิทธิ์ สิทธิทางการเมืองบางประการ เช่น สิทธิเลือกตั้ง สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง เป็นต้น

⁵⁴ แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล ประเทศไทย, “ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน,” แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล ประเทศไทย, สืบค้นเมื่อ 29 พฤษภาคม 2566, <https://www.amnesty.or.th/our-work/hre/udhr/>.

ดังนั้นเมื่อพิจารณาความหมายของ “สิทธิและเสรีภาพ” จะเห็นได้ว่า ทั้งสิทธิและเสรีภาพนั้นต่างก็เป็นอำนาจที่กฎหมายรับรองคุ้มครองให้แก่บุคคลเช่นเดียวกัน ส่วนที่แตกต่างกันก็คือ “สิทธิ” เป็นอำนาจที่บุคคลสามารถเรียกร้องให้ผู้อื่นกระทำการใดหรืองดเว้นกระทำการใดเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ตน

ส่วน “เสรีภาพ” เป็นอำนาจของบุคคลในอันที่จะกระทำการหรือไม่กระทำการใดในสิ่งที่ตนประสงค์โดยปราศจากการรบกวนแทรกแซงจากรัฐหรือจากบุคคลอื่น⁵⁵

2.2 แนวคิดความเป็นมาของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

“ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” นั้นถือว่ามีคุณค่าสูงสุดของรัฐธรรมนูญ หรือที่กล่าวกันว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” นั้นเป็นหลักสูงสุดของรัฐธรรมนูญ ดังนั้นการกระทำของรัฐทั้งหลายจะต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับคุณค่าอันสูงสุดของรัฐธรรมนูญดังกล่าว เพราะมนุษย์นั้นเป็นเป้าหมายการดำเนินการของรัฐ มนุษย์มิใช่เป็นเพียงเครื่องมือในการดำเนินการของรัฐ และการดำรงอยู่ของรัฐนั้นก็ดำรงอยู่เพื่อมนุษย์มิใช่มนุษย์ดำรงอยู่เพื่อรัฐ วิธีการแสดงออกของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในฐานะที่เป็นคุณค่าของรัฐธรรมนูญก็โดยการบัญญัติรับรองลงไป รัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ และเพื่อเป็นการให้หลักประกันของรัฐต่อบุคคลภายในรัฐนั้น ๆ ว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นคุณค่าอันสูงสุดอย่างแท้จริง

2.3 แนวคิดการดำเนินคดีอาญา

ระบบการดำเนินคดีอาญา หมายถึง กระบวนการค้นหาความจริงในคดีซึ่งมีรูปแบบแตกต่างกันออกไปตามแนวความคิดพื้นฐานทางด้านนิติวิธีของระบบกฎหมายในแต่ละสังคม โดยการค้นหาความจริงในการดำเนินคดีอาญามีรูปแบบและวิธีการตามแนวคิดดังต่อไปนี้⁵⁶

⁵⁵ พรชัย เลื่อนฉวี, *กฎหมายรัฐธรรมนูญและสถาบันการเมือง*, พิมพ์ครั้งที่ 4, กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2546, 121-122.

⁵⁶ มานะ เผาะช่วย, “ระบบการดำเนินคดีอาญาในชั้นเจ้าพนักงาน: ศึกษาเปรียบเทียบระบบของประเทศอังกฤษ ฝรั่งเศส และประเทศไทย,” (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2556), 45.

1) การดำเนินคดีอาญาในระบบกล่าวหา (Accusatorial System) มีลักษณะสำคัญของการดำเนินคดีอาญาในระบบกล่าวหา คือ การดำเนินคดีโดยให้คู่ความต่อสู้กันด้วยพยานหลักฐานเพื่อให้ผู้ชี้ขาดตัดสินคดีเชื่อในพยานฝ่ายตน ทั้งนี้เป็นหน้าที่ของโจทก์ที่จะต้องพิสูจน์ความผิดของจำเลยโดยปราศจากข้อสงสัยการดำเนินคดีอาญาในระบบนี้กระทำโดยเปิดเผยและใช้หลักกวางจา คือ พยานบุคคลต้องมาเบิกความต่อศาลเพื่อให้คู่ความฝ่ายตรงข้ามมีโอกาสดำเนินคดี ระบบนี้ไม่มุ่งเน้นค้นหาความจริงในคดี แต่เน้นดำเนินการ เพื่อพิสูจน์ตรวจสอบว่าผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำความผิดตามที่ถูกกล่าวหาหรือไม่ (Guilty or Not Guilty) บทบาทของทนายความจึงมีมากในระบบนี้

2) การดำเนินคดีอาญาในระบบไต่สวน (Inquisitorial System) มีลักษณะสำคัญของการดำเนินคดีอาญาในระบบไต่สวน คือ การที่เจ้าหน้าที่ของรัฐทุกฝ่าย พนักงานสอบสวน อัยการและศาลมีหน้าที่ ค้นหาความจริงในคดี บทบาทของทนายความจึงมีน้อยมากในระบบนี้ การไต่สวนไม่จำเป็นต้องกระทำโดยเปิดเผยต่อสาธารณะ และจะมีการบันทึกพยานหลักฐานต่าง ๆ ในรูปแบบเอกสารสำนวนความ (Dossier) องค์กรของรัฐที่เกี่ยวข้องจะกระตือรือร้นทุ่มเทระยะเวลาในการดำเนินคดีขึ้นเจ้าพนักงาน เพื่อทำความจริงให้ปรากฏ

2.4 ทฤษฎีเกี่ยวกับการสอบสวน

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยในปัจจุบันใช้ระบบกล่าวหา อีกทั้งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้บัญญัติให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญาไว้ โดยให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าผู้นั้นกระทำความผิด ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องทำการพิสูจน์ข้อเท็จจริงให้ปราศจากข้อสงสัยว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยกระทำความผิดอาญาจริงตามที่ถูกกล่าวหา ทั้งนี้เนื่องจากผลของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาอาจทำให้ผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดนั้น ถูกลงโทษจำคุกหรือประหารชีวิต ซึ่งเป็นการกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาอย่างร้ายแรง การสอบสวนซึ่งกระทำโดยพนักงานสอบสวนในเบื้องต้น จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการรวบรวมพยานหลักฐานทั้งปวงและกลั่นกรองข้อเท็จจริงอย่างรอบคอบ เพื่อพิจารณาว่า

ข้อกล่าวหาอันนั้นมีมูลหรือไม่เพียงใด ก่อนเสนอพนักงานอัยการยื่นฟ้องผู้ถูกกล่าวหาขึ้น ต่อศาลเพื่อพิจารณาคดีต่อไป

2.5 หลักการดำเนินคดีอาญา

ระบบการดำเนินคดีอาญา⁵⁷ หมายถึง กระบวนการค้นหาความจริงในคดี ซึ่งมีรูปแบบแตกต่างกันออกไปตามแนวความคิดพื้นฐานทางด้านนิติวิธีของระบบกฎหมายในแต่ละสังคม โดยเฮร์เบิร์ต แพคเกอร์ (Herbert Packer) ศาสตราจารย์ทางกฎหมายที่มีชื่อเสียงของมหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด (Stanford University) สหรัฐอเมริกาได้ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดรูปแบบการดำเนินคดีอาญาและแบ่งหลักการดำเนินคดีอาญาออกเป็น 2 รูปแบบ ได้แก่⁵⁸

1) หลักการควบคุมอาชญากรรม (Crime Control Model) การดำเนินคดีอาญารูปแบบการควบคุมอาชญากรรม มีแนวคิดค่านิยมในเชิงอนุรักษ์นิยมโดยให้อำนาจเจ้าหน้าที่ของรัฐในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมอย่างเต็มที่แม้ อาจจะมีการก้าวล่วงสิทธิเสรีภาพปัจเจกบุคคลไปบ้าง เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการควบคุมอาชญากรรมสร้างความสงบเรียบร้อยในสังคม กฎหมายและแนวนโยบายของรัฐก็ให้เจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำได้หลักการควบคุมอาชญากรรม

2) หลักนิติธรรม (Rule of Law) หมายถึง หลักการปกครองที่บุคคลทั้งหลาย สถาบันและหน่วยงานไม่ว่าจะเป็นสาธารณะหรือเอกชนรวมไปถึงรัฐ ได้รับความรับผิดชอบทางกฎหมายที่ได้มีการประกาศอย่างเป็นทางการทั่วไป มีการบังคับใช้อย่างเสมอกันและสอดคล้องกับธรรมเนียมและมาตรฐานของสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ หลักดังกล่าวนี้จะต้องมีมาตรการเพื่อเป็นการประกันการเคารพและปฏิบัติต่อหลักการความสูงสุดของกฎหมาย ความเท่าเทียมกันทางกฎหมาย มีความโปร่งใสและยุติธรรมในการใช้

⁵⁷ พงศ์พันธุ์ พบสุวรรณ, “การดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐ ตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต,” (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต, สาขานิติศาสตร์ สุโขทัยธรรมาธิราช, 2528), 6-26.

⁵⁸ สันติ ผิวทองคำ, “การพัฒนากระบวนการสอบสวนคดีอาญาในบทบาทพนักงานสอบสวน,” (วิทยานิพนธ์ ปรัชญาดุสิตบัณฑิต, สาขาการบริหารกระบวนการยุติธรรม คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2565), 32-33.

กฎหมาย การแบ่งแยกอำนาจ การมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจความชัดเจน
แน่นอนของกฎหมาย หลีกเลี่ยงการเลือกปฏิบัติ ความโปร่งใสของกฎหมายและ
กระบวนการทางกฎหมาย

2.6 หลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์

เป็นหลักกฎหมายซึ่งถือว่า ทุกคนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญา
จะต้องได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่าผิดจริง (Innocent
until Proven Guilty) ตามหลักนี้ผู้กล่าวหาต้องมีภาระต้องพิสูจน์ (Burden of Proof) ข้อ
กล่าวหาขึ้นด้วยการเสนอพยานหลักฐานที่ทำให้ผู้วินิจฉัยข้อเท็จจริง (Trier of Fact)
เชื่อมั่นว่าผู้ถูกกล่าวหากระทำความผิดจริง ถ้าไม่สามารถพิสูจน์เช่นนั้นจนสิ้นข้อสงสัย
ตามสมควร (Beyond a Reasonable Doubt) ก็จะต้องยกประโยชน์แห่งความสงสัย
(Benefit of The Doubt) ให้แก่ผู้ถูกกล่าวหา โดยตัดสินว่าผู้ถูกกล่าวหาไม่มีผิดและ
ปล่อยตัวผู้ถูกกล่าวหาไป หลักนี้มีหลักตรงกันข้าม คือ การสันนิษฐานว่าผิด
(Presumption of Guilt)⁵⁹

2.7 หลักการเกี่ยวกับการสอบสวน

พนักงานสอบสวน คือ เจ้าหน้าที่ตำรวจ ทำหน้าที่จับกุมผู้ต้องหาค้นหา
หลักฐาน สอบสวน และสรุปสำนวนว่าจะส่งฟ้องผู้ต้องหาหรือไม่ แล้วจึงส่งเรื่องไปยัง
พนักงานอัยการ เนื่องจากการสอบสวนถือว่าเป็นขั้นตอนเบื้องต้นที่สำคัญของพนักงาน
สอบสวน เพราะหากการสอบสวนกระทำไปโดยถูกต้องและเป็นธรรมตามขั้นตอนของ
กฎหมายแล้ว ย่อมเป็นประโยชน์ต่อองค์กรในกระบวนการยุติธรรมทั้งระบบด้วย กล่าว
ได้ว่าอำนาจของพนักงานสอบสวนในขั้นตอนการสอบสวนมี 2 ประการ คือ การ
สอบสวนและรวบรวมพยานหลักฐาน และการใช้มาตรการบังคับนั่นเอง⁶⁰

⁵⁹ วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, “การสันนิษฐานว่าบริสุทธิ์,” วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, สืบค้นเมื่อวันที่ 6
มิถุนายน 2566, <https://th.wikipedia.org/wiki/การสันนิษฐานว่าบริสุทธิ์>.

⁶⁰ สถานีตำรวจภูธรสนม, “การติดต่อเจ้าหน้าที่กระบวนการยุติธรรม,” สถานีตำรวจภูธรสนม, สืบค้น
เมื่อ 6 มิถุนายน 2566, <https://sanom.surin.police.go.th/pc.6.htm>.

3. หลักเกณฑ์ทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจในการสอบสวนและการดำเนินคดีอาญาของเจ้าพนักงานของประเทศไทย สหรัฐอเมริกา สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีและสาธารณรัฐฝรั่งเศส

จากการศึกษาถึงความเป็นมา แนวคิด และทฤษฎีและสภาพปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจในการสอบสวนและการดำเนินคดีอาญาของเจ้าพนักงานของประเทศไทย สหรัฐอเมริกา สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีและสาธารณรัฐฝรั่งเศสนั้น ผู้ศึกษาพบว่ากฎหมายที่บัญญัติเรื่องการกำหนดอำนาจการสอบสวน การดำเนินคดีอาญาของเจ้าพนักงานและการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาระหว่างประเทศไทย สหรัฐอเมริกา สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีและสาธารณรัฐฝรั่งเศสนั้นปรากฏในกฎหมายหลายฉบับและมีการกำหนดที่คล้ายคลึงและแตกต่างกันออกไป โดยบทบัญญัติแต่ละฉบับต่างก็มีข้อน่าสังเกตหลายประการที่แตกต่างกัน เพื่อให้เห็นกระบวนการดำเนินการสืบสวน ค้นหาตัวผู้กระทำความผิด และการตีความตามกฎหมาย ข้อดีและข้อเสียของแต่ละประเทศ เพื่อนำมาเปรียบเทียบและปรับใช้เข้ากับระบบสอบสวนคดีอาญา และการดำเนินคดีในไทย จึงเห็นควรศึกษาเปรียบเทียบและนำไปสู่แนวทางและวิธีปฏิบัติที่เหมาะสมและไม่ขัดต่อหลักสิทธิมนุษยชน และนำมาปรับใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาของประเทศไทยต่อไป

3.1 หลักเกณฑ์ทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจในการสอบสวนและการดำเนินคดีอาญาของเจ้าพนักงานของประเทศไทย

3.1.1 อำนาจหน้าที่สอบสวนคดีอาญา

การสอบสวนของพนักงานสอบสวนนั้น เริ่มตั้งแต่การรับแจ้งความร้องทุกข์ พนักงานสอบสวนจะต้องพิจารณาว่าตนเองมีอำนาจรับคำร้องทุกข์ทำการสอบสวนหรือไม่ เมื่อพิจารณาแล้วว่ามีอำนาจรับคำร้องทุกข์ พนักงานสอบสวนจะต้องทำการสอบสวนโดยมิชักช้าและจะต้องทำการสอบสวนต่อเนื่อง และเป็นธรรมไปจนสรุปสำนวนและส่งให้อัยการพิจารณาตามกฎหมาย ซึ่งขั้นตอนในการปฏิบัติของพนักงาน

สอบสวนมีตามรัฐธรรมนูญ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กฎหมายอาญาและระเบียบการตำรวจที่เกี่ยวกับคดีได้กำหนดอย่างชัดเจนและเหมาะสม

โดยในคดีอาญานั้นเมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นแล้ว อำนาจในการควบคุมตัวผู้กระทำความผิดหรือผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดจะเริ่มต้นขึ้นทันทีที่ได้มีการจับกุมหรือควบคุมตัวผู้กระทำความผิดมายังสถานที่ทำการของพนักงานสอบสวนหรือสถานีตำรวจ เพื่อดำเนินการสอบสวนในความผิดที่ถูกกล่าวหาหรือที่ผู้กระทำความผิดได้ก่อขึ้น และเมื่อได้มีการควบคุมตัวผู้กระทำความผิดไว้ในอำนาจรัฐแล้ว จึงอาจทำให้บุคคลนั้นต้องขาดอิสรภาพ จึงเป็นการกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลนั้นได้ เมื่อพิจารณาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (10) มาตรา 18 และมาตรา 130 แล้ว จะเห็นได้ว่าอำนาจสอบสวนเกิดขึ้นเมื่อได้มีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้นแล้วนั่นเอง หากไม่มีการกระทำความผิดก็ไม่มีอำนาจสอบสวน ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าอำนาจสอบสวนผูกพันกับการกระทำความผิดอาญา เมื่ออำนาจสอบสวนเกิดขึ้นแล้วกระบวนการสอบสวนก็จะดำเนินไปตามที่กฎหมายบัญญัติให้เป็นหน้าที่และอำนาจของพนักงานสอบสวนเพื่อรู้ตัวผู้กระทำผิด เพื่อทราบรายละเอียดแห่งความผิด เพื่อพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา เพื่อประโยชน์ในการสอบสวนและรวบรวมพยานหลักฐาน กฎหมายจึงให้อำนาจพนักงานสอบสวนไว้อย่างกว้างขวาง แต่อย่างไรก็ดีการใช้อำนาจของพนักงานสอบสวนก็ต้องกระทำภายในขอบเขตของคดีนั้น ๆ เท่านั้นจะกระทำการนอกรอบมิได้

3.1.2 การคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหา

การที่กฎหมายบัญญัติให้อำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวนในการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อรู้ตัวผู้กระทำผิด เพื่อทราบรายละเอียดแห่งความผิด เพื่อพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา เพื่อประโยชน์ในการสอบสวนและรวบรวมพยานหลักฐาน จึงนำไปสู่การนำผู้ต้องหาไปทำแผนประกอบคำรับสารภาพ ซึ่งอาจถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของคำรับสารภาพ ไม่มีกฎหมายบังคับต้องทำ เป็นดุลพินิจของพนักงานสอบสวนจะทำหรือไม่ก็ได้ แต่การทำแผนประกอบคำรับสารภาพผู้ต้องหาต้องสมัครใจทำไม่ใช่เป็นการชี้หน้าของเจ้าหน้าที่ตำรวจ การทำแผนประกอบคำรับสารภาพ

ต้องมีคำรับสารภาพก่อนและคำรับสารภาพนั้นต้องเป็นคำรับสารภาพโดยสมัครใจ ไม่ใช่เกิดจากการข่มขู่หรือหลอกลวงแต่ประการใด หลังจากนั้นพนักงานสอบสวนจึงพาผู้ต้องหาไปชี้จุดต่าง ๆ ที่ผู้ต้องหาได้ลงมือกระทำความผิด เรียกว่าทำแผนประกอบคำรับสารภาพ

สำหรับพฤติกรรมการใช้อำนาจเกินขอบเขตของเจ้าหน้าที่ตำรวจจนสร้างความเหลื่อมล้ำทางสิทธิมนุษยชนสามารถสรุปได้ ดังนี้

1) การใช้อำนาจหน้าที่ในการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ความเหลื่อมล้ำต่อสิทธิมนุษยชนที่เกิดขึ้นมีหลายคดีที่เจ้าหน้าที่ตำรวจใช้อำนาจช่วยเหลือซึ่งกันจนเป็นอุปสรรคในการคลี่คลายคดี

2) การข่ม การทรมาน เพื่อให้ผู้ต้องหาหรือผู้ต้องสงสัยรับสารภาพ

3) การประจานผู้ต้องหาต่อสาธารณชน

4) การวิสามัญฆาตกรรมการ

3.2 หลักเกณฑ์ทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจในการสอบสวนและการดำเนินคดีอาญาของเจ้าพนักงานของสหรัฐอเมริกา

3.2.1 อำนาจหน้าที่สอบสวนคดีอาญา

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในสหรัฐอเมริกามีลักษณะและรูปแบบเฉพาะคือ เป็นระบบ Dual Sovereignty กล่าวคือ มีการแยกอำนาจในการดำเนินคดีอาญาระหว่างรัฐบาลกลาง (Federal System) และมลรัฐ (State System) ออกจากกันอย่างชัดเจน ตามระบบ Dual Sovereignty ทั้งรัฐบาลกลางและมลรัฐมีอำนาจดำเนินคดีอาญาจำเลยในการกระทำเดียวกัน หากพบว่าการกระทำนั้นเป็นความผิดตามกฎหมายของรัฐบาลกลางและกฎหมายของแต่ละมลรัฐในคราวเดียวกันการดำเนินคดีอาญาทั้งในระดับ Federation และระดับ State จะเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของพนักงานอัยการเท่านั้น ประชาชนไม่สามารถนำคดีอาญาขึ้นฟ้องต่อศาลได้ด้วยตนเอง ทั้งนี้ ในกรณีที่คดีอาญาไม่มีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะสามารถเอาผิดต่อผู้ต้องหาได้ พนักงานอัยการผู้ตรวจสำนวนจะปฏิเสธการรับสำนวนตั้งแต่ต้นหรือแม้ว่าผู้ตรวจสำนวนจะได้รับสำนวนนั้นแล้ว แต่หากปรากฏในภายหลังว่าพยานหลักฐานในสำนวน

คดีอาญาไม่เพียงพอ พนักงานอัยการก็สามารถใช้ดุลยพินิจที่จะปฏิเสธการฟ้องคดีต่อศาลได้ โดยการไม่ยื่นคำร้องต่อคณะลูกขุนใหญ่ และในกรณีที่เจ้าหน้าที่ตำรวจละเลยไม่ดำเนินการสืบสวนสอบสวน ซึ่งอาจเกิดจากการอิทธิพลท้องถิ่นของผู้ต้องหาหรือกรณีที่เจ้าหน้าที่ตำรวจพยายามให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ต้องหาเสียเอง หากมีการร้องขอจากผู้เสียหาย หรือพนักงานอัยการทราบเหตุดังกล่าวด้วยตนเอง พนักงานอัยการก็มีอำนาจที่จะริเริ่มการสืบสวนสอบสวนคดีอาญาเองได้ โดยการสั่งให้เจ้าหน้าที่สืบสวนสอบสวนประจำสำนักงานอัยการแห่งนั้น ๆ ดำเนินการสืบสวนสอบสวน เพื่อรวบรวมพยานหลักฐานใด ๆ ที่จำเป็นต่อคดีอาญาโดยไม่ต้องรอให้เจ้าหน้าที่ตำรวจส่งสำนวนการสอบสวนก็ได้ ในคดีอุกฉกรรจ์ (Felony) พนักงานอัยการจำเป็นที่จะต้องได้รับอนุมัติคำฟ้องจากคณะลูกขุนใหญ่เพื่อฟ้องคดีอาญาต่อศาลเสมอ ในคดีความผิดเล็กน้อย (Misdemeanor) พนักงานอัยการไม่จำเป็นต้องได้รับอนุมัติคำฟ้องจากคณะลูกขุนใหญ่แต่อย่างไร

3.2.2 การคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหา

สหรัฐอเมริกาเป็นประเทศหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับผู้ต้องหาในขั้นตอนการสอบสวนที่มีลักษณะ ทำให้เห็นว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิด โดยถือว่าผู้ต้องหายังเป็นผู้บริสุทธิ์อยู่ การปฏิบัติเช่นนี้กับผู้ต้องหาอาจเกิดความไม่เป็นธรรมต่อผู้ต้องหาในการต่อสู้คดี และยังส่งผลให้การพิจารณาชี้ขาดข้อเท็จจริงของคณะลูกขุนเกิดอคติ ปราศจากความยุติธรรมได้ ในสหรัฐอเมริกา จึงมีการกำหนดแนวทางในการให้ข่าวของเจ้าหน้าที่ของรัฐในคดีอาญาไว้ว่า เจ้าหน้าที่ผู้ให้ข่าวจะต้องไม่ให้ข่าวเพื่อให้มีอิทธิพลเหนือการพิจารณาคดีของผู้ถูกกล่าวหา ในส่วนของการบังคับใช้กฎหมายของเจ้าหน้าที่ของรัฐ เจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ควรที่จะสนับสนุนให้มีการถ่ายภาพหรือแพร่ภาพทางโทรทัศน์เกี่ยวกับผู้ต้องหาในสถานที่สาธารณะ

กล่าวโดยสรุป สหรัฐอเมริกาดำรงมีอำนาจจับกุมผู้ต้องหาให้อยู่ในความควบคุมได้ภายใน 24 ถึง 48 ชั่วโมง หากเป็นกรณีไม่ร้ายแรงพนักงานอัยการส่งคดีนั้นฟ้องต่อศาลและเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดี ซึ่งอาจเป็นต่อหน้าคณะลูกขุนหรือไม่ก็ได้ หากพบว่าจำเลยกระทำผิดจริง ศาลจะพิพากษาว่ากระทำผิดและกำหนดเวลาฟัง

การกำหนดโทษ หากเป็นกรณีร้ายแรงเจ้าหน้าที่ตำรวจและพนักงานอัยการจะร่วมกันเสนอพยานหลักฐานต่อหน้าคณะลูกขุนเพื่อตัดสินว่าจะฟ้องคดีหรือไม่ หากฟ้องคดี พนักงานอัยการจะจัดทำคำฟ้องเสนอต่อศาลต่อไป ไม่ว่าจะเป็นคนดีไม่ร้ายแรงหรือคดีร้ายแรง จำเลยจะตกลงกับพนักงานอัยการต่อรองรับคำสารภาพเพื่อลดความร้ายแรงของคดี หากศาลเห็นชอบจะพิพากษาตามที่คู่กรณีตกลงเพื่อให้การพิจารณาคดีเสร็จสิ้นโดยเร็ว การดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการใช้หลักการฟ้องคดีตามกฎหมาย (Legality Principal) หากการสอบสวนนั้นมีพยานหลักฐานน่าเชื่อถือว่าผู้ต้องหากระทำความผิด พนักงานอัยการต้องฟ้องผู้ต้องหาเสมอ โดยใช้หลักการฟ้องจากดุลยพินิจ (Opportunity Principal) หากแม้ว่ามีพยานหลักฐานน่าเชื่อถือว่าผู้ต้องหากระทำความผิดแต่พนักงานอัยการอาจมีคำสั่งไม่ฟ้องได้ เพราะถือปฏิบัติจนเป็นประเพณีแทนหลักการฟ้องคดีตามกฎหมาย

3.3 หลักเกณฑ์ทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจในการสอบสวนและการดำเนินคดีอาญาของเจ้าพนักงานของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

3.3.1 อำนาจหน้าที่สอบสวนคดีอาญา

ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีหน้าที่ในการสืบสวนสอบสวนคดีอาญาของเจ้าหน้าที่ตำรวจนั้น เจ้าหน้าที่ตำรวจจะทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยอัยการ แต่โครงสร้างองค์กรตำรวจไม่ได้อยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของอัยการ แต่อยู่ภายใต้อำนาจของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยของมลรัฐ การปฏิบัติหน้าที่กฎหมายกำหนดให้ตำรวจอยู่ในส่วนขององค์กรอัยการ ซึ่งต้องแยกความแตกต่างระหว่างตำรวจในฐานะผู้ช่วยอัยการ (Die Hilfsbeamten Der Staatsanwaltschaft) มีอำนาจใช้มาตรการบังคับเป็นพิเศษต่างจากเจ้าหน้าที่ตำรวจทั่วไป การสืบสวนสอบสวน ตำรวจต้องเริ่มทำการสืบสวนสอบสวนด้วยตนเองหากรู้ถึงการกระทำความผิดอาญา จากนั้นต้องส่งมอบผลการสืบสวนสอบสวนให้แก่อัยการทันที โดยอำนาจในการควบคุมกระบวนการพิจารณาในชั้นสืบสวนสอบสวนยังคงอยู่ที่อัยการ และจะกระทำโดยพนักงานอัยการเป็นผู้รับผิดชอบ

3.3.2 การคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหา

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีไม่มีการนำผู้ต้องหาซึ่งที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพโดยให้ผู้ต้องหาแสดงท่าทางการกระทำความผิดตามที่สาธารณะ และมีสื่อมวลชนเสนอข่าวในลักษณะที่ให้เห็นว่า ผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิดเหมือนเช่นประเทศไทย จะมีก็แต่บทบัญญัติรัฐธรรมนูญและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่คุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาที่จะไม่ถูกกระทำการใด ๆ จากเจ้าหน้าที่ของรัฐในลักษณะที่กระทบเกียรติและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ต้องหา และข้อบังคับของสมาคมนักหนังสือพิมพ์สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีที่เกี่ยวกับแนวทางปฏิบัติสำหรับการทำงานของนักหนังสือพิมพ์ในการเสนอข่าวในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีให้ความสำคัญกับการรวบรวมพยานหลักฐานมาก โดยหลีกเลี่ยงการนำตัวผู้ถูกกล่าวไปทำแผนประทุษกรรมต่อสื่อมวลชน หากการรวบรวมพยานหลักฐานในคดีอาญามีความซับซ้อนมากขึ้น จะมีการใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ เข้ามาช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการรวบรวมพยานหลักฐาน

กล่าวโดยสรุป สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจะไม่มีการนำผู้ต้องหาไปทำแผนประทุษกรรมประกอบคำรับสารภาพอย่างไร ๆ โดยจะเน้นไปที่วิทยาการสมัยใหม่ในการรวบรวมพยานหลักฐาน ส่วนการแถลงข่าวสื่อมวลชนในคดีอาญานั้น ได้ให้สิทธิรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชนไว้ กล่าวคือ การรายงานคดีโดยหนังสือพิมพ์หรือสิ่งพิมพ์ การแสดงความคิดเห็นต่อสาธารณะหรือการอื่นใดอันคล้ายกันก่อนศาลพิพากษาไม่ว่าด้วยประการใด ๆ ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี บุคคลย่อมกระทำได้โดยไม่มีความผิด อย่่างไรก็ดี สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีก็ได้ให้ความสำคัญกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลอย่างยิ่ง รวมทั้งมีกฎหมายบัญญัติคุ้มครองและบังคับใช้อย่างจริงจังถึงสิทธิในชื่อเสียงเกียรติยศของบุคคลไว้โดยชัดเจน เช่น ความรับผิดชอบละเมิดหรือความผิดฐานหมิ่นประมาท เป็นต้น จึงทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐในกระบวนการยุติธรรมให้ความเคารพต่อสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา และในการบังคับใช้กฎหมาย ศาลได้ให้ความสำคัญกับสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาเป็นอย่างมาก จึงเห็นได้ว่ามีขอบเขตที่เหมาะสมระหว่างสิทธิการรับรู้ข้อมูลข่าวสารและการคุ้มครองผู้ถูกกล่าวหา ส่งผลให้

ในทางปฏิบัติไม่พบการประจานหรือดูหมิ่นผู้ถูกกล่าวหาโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐในกระบวนการยุติธรรม และที่สำคัญศาลสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจะไม่รับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาจากการขู่เข็ญหรือล่อลวง จูงใจอย่างใด ๆ โดยเด็ดขาดเพื่อรักษาความเชื่อมั่นศรัทธาของกระบวนการยุติธรรม แต่ก็มีบางกรณีที่พยานหลักฐานได้มาจากการล่วงละเมิดสิทธิส่วนบุคคล (Privacy) ศาลอาจมีดุลยพินิจไม่รับฟังก็ได้ มิได้ห้ามเด็ดขาดเสียทีเดียว

3.4 หลักเกณฑ์ทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจในการสอบสวนและการดำเนินคดีอาญาของเจ้าพนักงานของสาธารณรัฐฝรั่งเศส

3.4.1 อำนาจหน้าที่สอบสวนคดีอาญา

กระบวนการคดีอาญานั้น กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศสกำหนดให้อัยการและตำรวจ เป็นพนักงานมีอำนาจการสอบสวนคดีอาญาร่วมกัน และให้อำนาจการสอบสวนอยู่ภายใต้การควบคุมของพนักงานอัยการ ทั้งนี้พนักงานอัยการจึงถือว่าเป็นพนักงานสอบสวนด้วยเช่นกัน ดังนี้แล้วอัยการแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศสจะเป็นผู้รับผิดชอบในการสอบสวนและการดำเนินคดีเพื่อที่จะดำเนินการให้เป็นไปตามภาระหน้าที่

3.4.2 การคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหา

สิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาในการทำแผนประกอบคำรับสารภาพของสาธารณรัฐฝรั่งเศสเป็นประเทศที่ใช้ระบบการดำเนินคดีอาญาแบบไต่สวน และถือว่าเป็นประเทศที่ให้ความสำคัญต่อการรับรองคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนอีกประเทศหนึ่งโดยจะเห็นได้จากการมีกฎหมายออกมาบังคับใช้ที่ชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นกรณีการสอบสวนของชั้นพนักงานสอบสวนหรืออัยการ และการพิจารณาคดีในชั้นผู้พิพากษาหรือศาล ซึ่งเน้นความสำคัญของการสอบสวนร่วมกันระหว่างตำรวจ อัยการและศาล กฎหมายของสาธารณรัฐฝรั่งเศสเน้นความสำคัญในเรื่องการใช้อำนาจควบคุมผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีที่เป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย และรวดเร็วในการดำเนินคดีอาญา โดยพิจารณาถึงผลกระทบต่อสิทธิของบุคคลดังกล่าวให้มากที่สุด

จะเห็นได้ว่าสาธารณรัฐฝรั่งเศสนั้น จะให้ความสำคัญในกระบวนการดำเนินคดีอาญาในชั้นของการสอบสวนมาก ซึ่งพิจารณาได้จากการทำงานร่วมกันของตำรวจ อัยการ และศาลสอบสวนในการสอบสวนคดีอาญา ทำให้กระบวนการแสวงหาความจริงในการสอบสวนมีความรอบคอบและถูกต้องมากขึ้น นอกจากนี้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของฝรั่งเศสก็ได้เน้นหลักประกันตัวของผู้ต้องหาในประการที่ว่า ถ้าบุคคลใดกระทำความผิดอาญาเล็กน้อย และไม่มีเหตุอันควรถูกควบคุมตัวผู้นั้นไว้ในที่คุมขังได้ให้ปล่อยตัวบุคคลดังกล่าวไปได้ ซึ่งการปล่อยตัวหรือการไม่ต้องควบคุมตัวเป็นหลักทั่วไป ส่วนการต้องควบคุมตัวบุคคลในที่คุมขังเป็นข้อยกเว้น แต่อย่างไรก็ดีกฎหมายของสาธารณรัฐฝรั่งเศสก็ยังจำกัดสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาคดีไว้บ้างบางกรณี เช่น การที่ผู้ต้องหาไม่สามารถมีทนายได้ในชั้นเจ้าพนักงานตำรวจ และถ้ามีเหตุสมควรในการต้องควบคุมตัวผู้ต้องหาให้นำไปควบคุมตัวขัง The Chamber of Accusation และถ้าปรากฏว่าอัยการสั่งไม่ฟ้องบุคคลที่อยู่ในระหว่างอำนาจคุมขังของพนักงานสอบสวน ผู้ต้องถูกคุมขังนั้นสามารถเรียกค่าทดแทนการที่ถูกคุมขังจากรัฐได้

4. บทวิเคราะห์ปัญหาของบทบัญญัติของกฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมายในคดีอาญา ศึกษากรณีการใช้อำนาจในการสอบสวนและดำเนินคดีของพนักงานสอบสวน

4.1 ปัญหาอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายของพนักงานสอบสวน ซึ่งยังมีช่องว่างระหว่างการใช้อำนาจสอบสวนพื้นที่ที่เกิดการกระทำผิดหลายพื้นที่ต่างกัน

กล่าวได้ว่าพนักงานสอบสวน หมายความถึง เจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้อำนาจและหน้าที่ทำการสอบสวน โดยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กำหนดให้ผู้เป็นพนักงานสอบสวนมี 2 ประเภท คือ

ก. ในกรณีความผิดเกิดในราชอาณาจักร คือ เจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือพนักงานฝ่ายปกครองตามมาตรา 18

ข. ในกรณีความผิดเกิดนอกราชอาณาจักรตามมาตรา 20 คือ

จะเห็นได้ว่า ปัญหาในเรื่องเขตอำนาจการสอบสวนนั้นมีความสำคัญต่อการดำเนินคดีอาญาเป็นอย่างมาก เพราะหากการสอบสวนเกิดขึ้นโดยพนักงานสอบสวนที่

ไม่มีอำนาจจะมีผลให้การสอบสวนนั้นเป็นการสอบสวนที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย มีค่าเท่ากับคดีอาญาที่ยังไม่มีการสอบสวน ทำให้พนักงานอัยการไม่สามารถฟ้องคดีนั้นได้ ทั้งนี้ตำรวจที่มีอำนาจในการสอบสวนได้อย่างถูกต้องตามกฎหมายนั้น จะต้องเป็นพนักงานสอบสวนมีอำนาจสอบสวนความผิดอาญาซึ่งได้เกิดในเขตอำนาจของตน หรือผู้ต้องหาที่มีที่อยู่ หรือถูกจับภายในเขตอำนาจของตน นอกจากสามกรณีดังกล่าว พนักงานสอบสวนจะมีอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 18 ก็ต่อเมื่อมีการอ้างหรือเชื่อว่าความผิดนั้นได้เกิดภายในเขตอำนาจของพนักงานสอบสวนนั้น หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ พนักงานสอบสวนเข้าใจหรือมีความเชื่อเกี่ยวกับที่เกิดเหตุว่าความผิดได้เกิดภายในเขตอำนาจของตน ซึ่งผิดพลาดคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริงที่ความผิดไม่ได้เกิดในเขตอำนาจของพนักงานสอบสวน แต่ได้เกิดในสถานที่อื่นนอกเขตอำนาจของพนักงานสอบสวนนั้น ทั้งนี้อาจกล่าวได้ว่า อำนาจสอบสวนผูกพันกับการกระทำความผิดอาญาเป็นรายเรื่อง เมื่ออำนาจสอบสวนของพนักงานสอบสวนเกิดขึ้นถ้าเสร็จแล้วก็จะตกอยู่ในอำนาจสอบสวนผู้นั้นทั้งหมด โดยถือการกระทำอันเป็นความผิดนั้นเป็นหลัก ไม่ว่าจะมีส่วนร่วมผู้กระทำความผิดมากน้อยเพียงใด การกระทำนั้นจะเป็นความผิดฐานใดบ้าง ไม่ว่าจะจับกุมผู้กระทำความผิดได้หรือไม่ เมื่อใดก็ตกอยู่ในอำนาจสอบสวนของเจ้าพนักงานสอบสวนผู้นั้นทั้งสิ้น เพราะเป็นการกระทำความผิดในเรื่องเดียวกัน จะแยกสอบสวนเป็นคนละคดีมิได้ เนื่องจากพยานหลักฐานชุดเดียวกันจึงต้องอยู่ภายใต้หลักกฎหมายอันเดียวกันนั่นเอง

4.2 ปัญหาการให้อำนาจของเจ้าพนักงานสอบสวน ในการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาระหว่างการสอบสวนของเจ้าพนักงานตำรวจ ตามมาตรา 131

ในเรื่องการรวบรวมพยานหลักฐานเป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนหรือตำรวจ ซึ่งพนักงานสอบสวนจึงเป็นผู้ทำการรวบรวมพยานหลักฐาน ทั้งพยานบุคคล พยานวัตถุ และพยานเอกสารประกอบกระบวนการสืบสวนและสอบสวน โดยมุ่งเน้นเพื่อแสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐาน และทราบรายละเอียดแห่งการกระทำความผิดที่กล่าวหา ถูกนำมาประกอบเข้ากับการสอบสวนที่พนักงานสอบสวนเป็นผู้ใช้อำนาจตามกฎหมายในการรวบรวมข้อเท็จจริง และหลักฐานที่ได้ เพื่อพิสูจน์ความผิดตามข้อ

กล่าวหาและเอาตัวผู้กระทำผิดมาฟ้องลงโทษ การรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวน อาจกระทำได้โดยใช้วิธีการหรือกระบวนการตามหลักทั่วไปว่าด้วยการสอบสวน คือ การดำเนินงานอันจำเป็นของพนักงานสอบสวน เพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้แก่ การออกหมายเรียกพยาน การจับกุมผู้กระทำผิด การตรวจค้น การตรวจตัวผู้เสียหาย การตรวจค้นตัวผู้ต้องหา การตรวจสิ่งของ การตรวจสถานที่เกิดเหตุ ถ่ายรูป การจัดทำแผนที่สังเขป วาดภาพ พิมพ์ลายนิ้วมือ พิมพ์ลายเท้า เหล่านี้เป็นต้น ย่อมถือว่า เป็นการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานทั้งสิ้น เช่น การออกหมายเรียกพยานบุคคลมาบันทึกถ้อยคำ ออกหมายเรียกให้ส่งพยานเอกสารประกอบสำนวนการสอบสวนคดีอาญา หรือขอหมายค้นเพื่อพบหรือยึดพยานวัตถุ หรือของกลางประกอบคดี เป็นต้น

การทำแผนประกอบคำรับสารภาพ เป็นส่วนหนึ่งของการรับสารภาพไม่มีกฎหมายบังคับให้ต้องทำเป็นดุลพินิจของพนักงานสอบสวนที่จะทำหรือไม่ทำ แต่การทำแผนประกอบคำรับสารภาพได้นั้นผู้ต้องหาต้องสมัครใจทำมิใช่พนักงานสอบสวนสั่งให้ทำทำทางตามที่พนักงานสอบสวนสั่งการทำแผนประกอบคำรับสารภาพนั้นต้องมีคำรับสารภาพของผู้ต้องหาก่อนและคำรับสารภาพนั้นต้องเป็นคำรับสารภาพโดยสมัครใจ ไม่ใช่เกิดจากการข่มขู่หรือหลอกลวงแต่ประการใด หลังจากนั้นพนักงานสอบสวนจึงพาผู้ต้องหาไปชี้จุดต่างๆที่ผู้ต้องหาได้ลงมือกระทำความผิด เรียกว่าทำแผนประกอบคำรับสารภาพ เมื่อถึงชั้นศาลแล้วผู้ต้องหาได้เปลี่ยนสถานะจากผู้ต้องหาเป็นจำเลยก็สามารถที่จะกลับคำให้การที่ได้ให้ไว้ในชั้นสอบสวนเป็นปฏิเสธคำให้การรับสารภาพในชั้นสอบสวน ซึ่งคำให้การในชั้นสอบสวนเป็นเพียงพยานบอกเล่า ซึ่งพระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2547 เป็นกฎหมายว่าด้วยเรื่องที่เกี่ยวข้องกับข้าราชการตำรวจทั้งปวงที่กำหนดห้ามกระทำสำหรับพฤติกรรมการใช้อำนาจเกินขอบเขตของเจ้าหน้าที่ตำรวจจนสร้างความเหลื่อมล้ำทางสิทธิมนุษยชน โดยหากพิจารณาว่าการทำแผนประกอบคำรับสารภาพเป็นการกระทำที่เป็นการประจานผู้เสียหายนั้น มีข้อห้ามไว้ในพระราชบัญญัติดังกล่าวว่า การประจานผู้ต้องหาต่อสาธารณชน กรณีตัวอย่างที่ถือว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจใช้อำนาจเกินขอบเขตจนสร้างความเหลื่อมล้ำและกระทบต่อสิทธิ

มนุษยชนของผู้ต้องหา ซึ่งเป็นการประจานผู้ต้องหาต่อสาธารณชนและในเวลาต่อมาได้รับเสียงวิพากษ์วิจารณ์จากสังคมอย่างรุนแรงมาก เช่น การนำผู้ต้องหามาแถลงข่าวผ่านสื่อมวลชน โดยมีการเขียนป้ายในลักษณะที่เป็นการประจานการกระทำ ซึ่งการกระทำดังกล่าวกับผู้ต้องหาถือเป็นคนบริสุทธิ์ยังไม่เข้าสู่กระบวนการศาล เจ้าหน้าที่ตำรวจจึงไม่มีสิทธิไปกล่าวหาต่อสาธารณชน หรือแม้จะเข้าสู่กระบวนการศาลและตัดสินแล้วก็ตาม เจ้าหน้าที่ตำรวจก็ไม่มีอำนาจหน้าที่ไปกระทำกับผู้ต้องหาในลักษณะดังกล่าว ซึ่งเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างยิ่ง

5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

ปัญหาประการแรกอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายของพนักงานสอบสวน ซึ่งยังมีช่องว่างระหว่างการใช้อำนาจสอบสวนพื้นที่ที่เกิดการกระทำผิดหลายพื้นที่ต่างกัน

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 17 บัญญัติแต่เพียงตำรวจมีอำนาจทำการสืบสวนคดีอาญาได้ หากมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นแล้ว ตำรวจที่มีอำนาจในการสอบสวนได้อย่างถูกต้องตามกฎหมายนั้น จะต้องเป็นพนักงานสอบสวนที่มีอำนาจสอบสวนความผิดอาญาซึ่งได้เกิดในเขตอำนาจของตน หรือผู้ต้องหาที่อยู่หรือถูกจับภายในเขตอำนาจของตน นอกจากสามกรณีดังกล่าวพนักงานสอบสวนจะมีอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 18 ก็ต่อเมื่อมีการอ้างหรือเชื่อว่าความผิดนั้นได้เกิดภายในเขตอำนาจของพนักงานสอบสวนนั้น หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ พนักงานสอบสวนเข้าใจหรือมีความเชื่อเกี่ยวกับที่เกิดเหตุว่า ความผิดได้เกิดภายในเขตอำนาจของตน ซึ่งผิดพลาดคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริงที่ความผิดไม่ได้เกิดในเขตอำนาจของพนักงานสอบสวน แต่ได้เกิดในสถานที่อื่นนอกเขตอำนาจของพนักงานสอบสวนนั้น ทั้งนี้จากกล่าวได้ว่าอำนาจสอบสวนผูกพันกับการกระทำ ความผิดอาญาเป็นรายเรื่อง เมื่ออำนาจสอบสวนของพนักงานสอบสวนเกิดขึ้นไม่ว่าจะมีผู้ร่วมกระทำความผิดมากน้อยเพียงใด ไม่ว่าจะเป็นความผิดฐานใด ไม่ว่าจะเป็นจับกุมผู้กระทำความผิดได้หรือไม่ ก็อยู่ในอำนาจสอบสวนของเจ้าพนักงานสอบสวนผู้นั้นทั้งสิ้น ซึ่งหากไม่มีการสอบสวนในความผิดนั้นกฎหมายห้ามมิให้พนักงานอัยการ

ยื่นฟ้องคดีนั้น ดังนั้นในความผิดอาญาทั้งปวงไม่ว่าจะเป็นความผิดต่อส่วนตัวหรือต่ออาญาแผ่นดินต้องมีการสอบสวนในความผิดนั้นก่อนเสมอ และในความผิดต่อส่วนตัว พนักงานสอบสวนจะทำการสอบสวนได้ต้องมีกรร้องทุกข์ก่อน อย่างไรก็ตามก็ดีความผิดอาญาต่อแผ่นดินที่ผู้ได้รับความเสียหายมีส่วนร่วมกระทำความผิดด้วย แม้ตัวผู้ได้รับความเสียหายจะมีผู้เสียหายนิตินัยตาม มาตรา 2 (4) พนักงานสอบสวนก็ชอบที่จะสอบสวนได้ และเมื่อมีการสอบสวนโดยชอบ พนักงานอัยการก็ฟ้องได้ตามมาตรา 120

จากการศึกษาในเรื่องเขตอำนาจและหน้าที่การสอบสวนของตำรวจของต่างประเทศ เห็นได้ว่าไม่มีการแบ่งเขตอำนาจการสอบสวนไว้ในกฎหมาย แต่มีการกำหนดอำนาจการสอบสวนตามลักษณะหน้าที่ของตำรวจแต่ละแผนก ๆ ทำให้พบว่าการที่ไม่กำหนดเขตอำนาจการสอบสวนนั้น ทำให้เจ้าพนักงานตำรวจสามารถรวบรวมพยานหลักฐานได้อย่างรวดเร็วและเห็นว่าควรมีการกำหนดแผนกหน้าที่โดยเฉพาะในการรวบรวมพยานหลักฐาน เพื่อส่งให้แก่พนักงานอัยการฟ้องคดีโดยเร็ว หรืออาจจะมีการกำหนดเจ้าพนักงานตำรวจที่เรียกว่า Detective Officers ต่างก็มีบทบาทในการสืบสวนสอบสวน หน่วยสืบสวน (Investigation) จะแบ่งเป็นหลายแผนก ตามประเภทคดีและความชำนาญเฉพาะสายงานในคดีนั้น และสมควรมีการปรับปรุงพัฒนาระบบสอบสวนให้มีมาตรฐานน่าเชื่อถือเข้าถึงได้ โดยแยกพนักงานสอบสวนออกจากสำนักงานตำรวจแห่งชาติ จัดให้พนักงานสอบสวนและอัยการควรร่วมมือกันค้นหาความจริงและสืบสวนสอบสวนร่วมอัยการ ควรมีการปรับปรุงขั้นตอนการสอบสวนคดีอาญา ให้กระชับ รวดเร็ว สะดวก กว่าที่เป็นอยู่เดิมนี้และจัดให้มีการพัฒนาศักยภาพของผู้ทำหน้าที่เป็นพนักงานสอบสวนคดีให้มีความเป็นมืออาชีพ และความชำนาญเฉพาะสายงานในคดี กำหนดให้เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายสืบสวน มีบทบาทหน้าที่ในการสืบสวนสอบสวนพิสูจน์ รวบรวมพยานหลักฐานเพื่อค้นหาความจริง โดยจัดให้พนักงานสอบสวน มีหลักสูตรการศึกษาอบรมพัฒนาศักยภาพการสอบสวนคดีให้เป็นวิชาชีพสอบสวนมีมาตรฐานทัดเทียมกับการประกอบวิชาชีพกฎหมายของผู้พิพากษา อัยการ และทนายความ เป็นต้น

ปัญหาการให้อำนาจของพนักงานสอบสวน ในการคุ้มครองสิทธิของ ผู้ต้องหาระหว่างการสอบสวนของพนักงานตำรวจ ตามมาตรา 131

เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติ มาตรา 131 จะเห็นได้ว่าบทบัญญัติที่บัญญัติไว้ดังกล่าวเป็นบทบัญญัติบังคับให้พนักงานสอบสวนมีภาระหน้าที่ที่ต้องรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิด เพื่อทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์เกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำผิด และพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาเท่านั้น ทั้งนี้ ในเรื่องการรวบรวมพยานหลักฐานเป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนหรือตำรวจ ซึ่งพนักงานสอบสวนจึงเป็นผู้ทำการรวบรวมพยานหลักฐาน ทั้งพยานบุคคล พยานวัตถุ และพยานเอกสารประกอบกระบวนการสืบสวนและสอบสวนโดยมุ่งเน้นเพื่อแสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐาน และทราบรายละเอียดแห่งการกระทำความผิดที่กล่าวหา ถูกนำมาประกอบเข้ากับการสอบสวน ซึ่งการทำแผนประกอบการรับสารภาพนั้นเป็นการกระทำที่เป็นการประจานผู้เสียหาย กรณีดังกล่าวถือว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจใช้อำนาจเกินขอบเขตจนสร้างความเหลื่อมล้ำและกระทบต่อสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องหา และการนำผู้ต้องหามาแถลงข่าวผ่านสื่อมวลชน โดยมีการเขียนป้ายในลักษณะที่เป็นการประจานการกระทำของผู้ต้องหา ซึ่งการกระทำดังกล่าวกับผู้ต้องหาถือเป็นคนบริสุทธิ์ยังไม่เข้าสู่กระบวนการศาลนั้นเจ้าหน้าที่ตำรวจยังไม่มีสิทธิไปกล่าวหาผู้ต้องหาต่อสาธารณะ หรือแม้จะเข้าสู่กระบวนการศาลและตัดสินแล้วก็ตาม เจ้าหน้าที่ตำรวจก็ไม่มีอำนาจหน้าที่ไปกระทำกับผู้ต้องหาในลักษณะดังกล่าว ซึ่งเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างยิ่ง

ดังนั้น เพื่อเป็นการบังคับใช้กฎหมายให้เป็นประโยชน์เพื่อสร้างความเป็นธรรมในสังคมและเพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และเป็นการปรับปรุงกฎหมายในเรื่องดังกล่าวให้มีประสิทธิภาพ มีความทันสมัย สอดคล้องกับสภาพสังคมไทยในปัจจุบัน และที่สำคัญที่สุดเพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนทุกคน โดยยึดหลักความเสมอภาคและให้ความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่ายตามหลักนิติธรรม เคารพในหลักสิทธิมนุษยชนและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยมุ่งเน้นการปฏิบัติตามหลักปรัชญาญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนที่เป็นความจำเป็นอย่างสิทธิมนุษยชนควรได้รับความคุ้มครอง โดยหลักบังคับของกฎหมายซึ่งปรัชญาญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนนี้

เป็นมาตรฐานร่วมกันแห่งความสำเร็จ สำหรับประชาชนทั้งมวลและประชาชาติทั้งหลาย เพื่อจุดมุ่งหมายที่ว่าปัจเจกบุคคลทุกคน และทุกส่วนของสังคม

แต่ทั้งนี้ หลักการปฏิบัติของประเทศไทยในการรวบรวมพยานหลักฐาน ควรมีการยกเลิกการทำแผนประกอบกรับสารภาพต่อหน้าสื่อมวลชน หรือหากมีความจำเป็น เพื่อจะต้องใช้ภาพเป็นพยานหลักฐานในชั้นพิจารณาคดีนั้นควรมีการทำภาพแบบแผนภาพจำลองขึ้นแทน

5.2 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาและวิเคราะห์ปัญหา ผู้ศึกษาขอเสนอแนะแนวทางแก้ไขกฎหมายดังนี้

5.2.1 กรณีปัญหาอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายของพนักงานสอบสวน ซึ่งยังมีช่องว่างระหว่างการใช้อำนาจสอบสวนพื้นที่ที่เกิดการกระทำผิดหลายพื้นที่ต่างกัน

แก้ไข มาตรา 17 บัญญัติว่า “เป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ มีอำนาจทำการสืบสวนสอบสวนคดีอาญาได้ทั่วประเทศ”

แก้ไข มาตรา 18 บัญญัติว่า “ในจังหวัดอื่นนอกจากจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรี พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ ปลัดอำเภอ และข้าราชการตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ชั้นนายร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่า นายร้อยตำรวจตรีขึ้นไปมีอำนาจสอบสวนความผิดอาญาซึ่งได้เกิด หรืออ้าง หรือเชื่อว่าได้เกิดภายในเขตอำนาจของตน หรือนอกเขตอำนาจได้ เพื่อความสะดวกในการดำเนินคดี หรือผู้ต้องหาที่อยู่ หรือถูกจับภายในท้องที่นั้น ๆ”

สำหรับในจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรีให้ข้าราชการตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ชั้นนายร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่า นายร้อยตำรวจตรีขึ้นไปมีอำนาจสอบสวนความผิดอาญาซึ่งได้เกิด หรืออ้าง หรือ เชื่อว่าได้เกิดภายในเขตอำนาจของตน หรือพนักงานสอบสวนคนใดนอกเขตอำนาจได้เพื่อความสะดวกในการดำเนินคดี หรือผู้ต้องหาที่อยู่ หรือถูกจับภายในท้องที่นั้น ๆ

ภายใต้บังคับแห่งบทบัญญัติใน มาตรา 19 มาตรา 20 และ มาตรา 21 ความผิดอาญาได้เกิดในเขตอำนาจพนักงานสอบสวนคนใด โดยปกติให้เป็นหน้าที่

พนักงานสอบสวนผู้นั้น เป็นผู้รับผิดชอบในการสอบสวนความผิดนั้น ๆ เพื่อดำเนินคดี เว้นแต่เมื่อมีเหตุจำเป็นหรือเพื่อความสะดวก จึงให้พนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ผู้ต้องหาอยู่ที่อยู่หรือถูกจับ หรือพนักงานสอบสวนคนใดนอกเขตอำนาจ เป็นผู้รับผิดชอบ ดำเนินการสอบสวน

แก้ไขมาตรา 19 บัญญัติว่า ในกรณีดังต่อไปนี้

“(1) เป็นการไม่แน่ว่าการกระทำผิดอาญาได้กระทำในท้องที่ใดในระหว่างหลายท้องที่

(2) เมื่อความผิดส่วนหนึ่งกระทำในท้องที่หนึ่ง แต่อีกส่วนหนึ่งในอีกท้องที่หนึ่ง

(3) เมื่อความผิดนั้นเป็นความผิดต่อเนื่องและกระทำต่อเนื่องกันในท้องที่ต่าง ๆ เกินกว่าหนึ่งท้องที่ขึ้นไป

(4) เมื่อเป็นความผิดซึ่งมีหลายกรรม กระทำลงในท้องที่ต่าง ๆ กัน

(5) เมื่อความผิดเกิดขึ้นขณะผู้ต้องหากำลังเดินทาง

(6) เมื่อความผิดเกิดขึ้นขณะผู้เสียหายกำลังเดินทาง

พนักงานสอบสวนในท้องที่หนึ่งท้องที่ใดที่เกี่ยวข้องมีอำนาจสอบสวนได้ หรือพนักงานสอบสวนคนใดนอกเขตอำนาจได้ เพื่อความสะดวกในการดำเนินคดี”

กล่าวโดยสรุป ในการแบ่งเขตอำนาจของพนักงานสอบสวนนั้นกฎหมายของประเทศไทยยังกำหนดหน้าที่ให้เป็นการเฉพาะในการสอบสวนคดีอาญาที่เกิดขึ้นในท้องที่นั้น ๆ แต่ทั้งนี้ ผู้ศึกษาเห็นว่า การแบ่งเขตอำนาจการสอบสวนดังกล่าวนั้นเป็นการทำให้การดำเนินคดีเป็นไปได้อย่างล่าช้าซึ่งหากต้องกำหนดตามเขตอำนาจนั้น ๆ จึงเห็นว่ากฎหมายของประเทศไทยควรกำหนดเพิ่มเติมให้พนักงานสอบสวนทั่วประเทศสามารถสอบสวนได้ทุกเขตอำนาจทั่วประเทศ

5.2.3 กรณีปัญหาการให้อำนาจของพนักงานสอบสวน ในการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาระหว่างการสอบสวนของพนักงานตำรวจ ตามมาตรา 131

แก้ไข มาตรา 131 บัญญัติว่า “ให้พนักงานสอบสวนรวบรวมหลักฐานทุกชนิดเท่าที่จะทำได้ เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา และเพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิด

พนักงานสอบสวนจะต้องรวบรวมหลักฐานเท่าที่มีและจำเป็นเท่านั้น ทั้งนี้ มิให้กระทบกระเทือนถึงสิทธิความเป็นส่วนตัวของผู้กระทำความผิดนั้น หากมีความจำเป็นที่ต้องให้ผู้กระทำผิดไปชี้จุดเกิดเหตุจะต้องได้รับอนุญาตจากผู้กระทำผิดก่อนเท่านั้น”

กล่าวโดยสรุป ตามหลักกฎหมายของประเทศไทยก็ไม่ได้ให้อำนาจเจ้าพนักงานตำรวจนำผู้กระทำความผิดไปชี้จุดเกิดเหตุ เพื่อทำแผนประกอบกรับสารภาพ แต่เพื่อกำหนดหลักปฏิบัติให้ชัดเจนในการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อส่งฟ้องคดีนั้น ผู้ศึกษาเห็นว่าควรมีการกำหนดกฎหมายควบคุมไว้ให้ชัดเจนเป็นการเฉพาะ เพื่อที่จะไม่ได้กระทบต่อสิทธิของผู้ต้องหา

อีกทั้งในการเสนอชื่อนั้น ๆ ต้องใช้ความระมัดระวังในการเปิดเผยใบหน้าของผู้กระทำความผิด ซึ่งผลกระทบจากการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารดังกล่าวนี้ ซึ่งการที่เปิดเผยข้อมูลในบางครั้งเหมือนก็เป็นการซ้ำเติมผู้กระทำความผิดให้ได้รับความอับอายหรือทุกข์ทรมาน ดังนั้นการเปิดเผยข้อมูลต่อสาธารณชนต้องไม่เป็นการซ้ำเติมความทุกข์ โดยต้องคำนึงถึงสิทธิมนุษยชน หมายถึง ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานที่มีมาแต่กำเนิดและความเสมอภาคทางสังคม

รายการอ้างอิง

หนังสือ

พรชัย เลื่อนฉวี. *กฎหมายรัฐธรรมนูญและสถาบันการเมือง*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2546.

วิทยานิพนธ์

พงศ์พันธุ์ พบสุวรรณ. “การดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต,” วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต, สาขานิติศาสตร์ สุขุขทัยธรรมมาธิราช กรุงเทพมหานคร. 2528.

มานะ เฒ่าช่วย. “ระบบการดำเนินคดีอาญาในชั้นเจ้าพนักงาน: ศึกษาเปรียบเทียบระบบของประเทศอังกฤษ ฝรั่งเศส และประเทศไทย,” วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร. 2556.

สันติ ผิวทองคำ. “การพัฒนากระบวนการสอบสวนคดีอาญาในบทบาทพนักงานสอบสวน,” วิทยานิพนธ์ ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, สาขาการบริหารกระบวนการยุติธรรม คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร. 2565.

เว็บไซต์

ปกป้อง ศรีสนิท. “สิทธิของปวงชนชาวไทยตามรัฐธรรมนูญ: หลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์.” The 101.world. สืบค้นเมื่อ 29 พฤษภาคม 2566, <https://www.the101.world/presumption-of-innocence/>.

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. “การสันนิษฐานว่าบริสุทธิ์.” วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. สืบค้นเมื่อวันที่ 6 มิถุนายน 2566, <https://th.wikipedia.org/wiki/การสันนิษฐานว่าบริสุทธิ์>.

ศรันยา สี่มา. “การสอบสวนในคดีอาญา. ร้อยเรื่องเมืองไทย.” หอสมุดรัฐสภา. สืบค้นเมื่อ 29 พฤษภาคม 2566, <https://library.parliament.go.th/th/radioscript-rr2564-jan2>.

สถานีตำรวจภูธรสนม. “การติดต่อเจ้าหน้าที่กระบวนการยุติธรรม.” สถานีตำรวจภูธรสนม. สืบค้นเมื่อ 6 มิถุนายน 2566, <https://sanom.surin.police.go.th/pc.6.htm>.

แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล ประเทศไทย. “ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน.” แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล ประเทศไทย. สืบค้นเมื่อ 29 พฤษภาคม 2566, <https://www.amnesty.or.th/our-work/hre/udhr/>.

กฎหมาย

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ.2477